

БАНКИТЕ СИ ИМАТ ДЪРЖАВА

ефекти върху гражданите и бизнес-средата

(5 от 10)

Първият и основен ефект от чл. 417, т. 2, хипотеза 3 от Гражданския процесуалния кодекс (ГПК) е, че събираемостта на банките се гарантира в максимална степен. Безспорно е, че дължимото вземане следва наистина да бъде платено – иначе загубите биха се прехвърлили върху някой „невинен“. Едва ли има човек, който да застане зад тезата, че когато един дълг не се изплаща, кредиторът не трябва да има ефективен инструмент, чрез който да си прибере дължимото. Проблемът в нашия случай е, че банковата индустрия „употребява“ механизмите, които ѝ гарантират ефективно събиране на вземанията, за едностранно налагане на неизгодни за своите клиенти условия по вече сключени договори.

Безспорен е и фактът, че приравняването на банките по права към държавата и общините не е нормално, създава неравноправие и е предпоставка за недоволство. Това поражда и редица въпроси – например: моята фирма също е частна и работи под лицензионен режим; защо и аз да нямам такива преференции, след като и на мен ми дължат пари? Ако предположим, че банките са институции с голямо значение за икономиката и обществото, какво да кажем за останалите монополи? Ако попитаме хората и бизнеса за това кое е по-важно – да имате електричество и вода, или да имате банка, която да ви обслужва, със сигурност по-нужни ще се окажат монополните доставчици на електричество и вода. Следователно не би ли трябвало техните вземания да бъдат по-добре защитени от тези на банките? Ако се чудите за отговора, си представете седмица без електричество или вода и със сигурност ще намерите правилния отговор. За да сте още по-сигурни в отговора си, представете си седмица без банки и сравнете последствията.

По данни на финансови експерти всяка година от българското население и бизнес неправомерно **биват „отчуждавани“ над 400 мил. лв.**, които се вливат в банковите трезори – посредством законодателство, което позволява тази несправедливост чрез едностранна промяна по условията на вече сключени договори за кредит. Вместо тази крупна сума да остане във владение на собствениците ѝ и да участва в стокообмена на страната чрез по-високи нива на потребление, инвестиции в бизнес и повишаване благосъстоянието на нацията чрез спестяване, бива извличана от банковата индустрия като печалба. Това от своя страна създава омагьосан кръг, в който банките казват „*Ние се грижим за спестяванията на хората и трябва да ги гарантираме с лихвите и приходите от кредитите на други хора*“. Въпросът е какво става с ефективността? Кое гарантира, че банките ще се грижат за ефективността и развитието на финансовата система, щом като могат да си осигурят приходи с едностранното вдигане на лихвите когато си поискат? Ако трябва да се разчита на контрола на **БНБ**, то те твърдят, че основната им грижа е гарантиране на депозитите. Но това е явно едната страна на нещата, защото кредитирането осигурява приходите, от които се покриват доста сериозните текущи разходи по дейността на банките. Остава също и въпросът – Какво става с парите от печалбата на банките? Те остават ли в България, влизат ли отново в оборота или създават комфорт на управителите на отделните банки? В предаването Референдум, финансиста г-н Дацов (бивш зам. Министър на финансите и банков лобист) твърди, че едва **2** банки са раздали дивидент през последните няколко години, а парите от печалбите отиват за рекапитализация на банките – разбирайте остават в банката и би трябвало да се отпускат като заем или да покриват загуби. Само че според **БНБ** има постоянен спад в кредитирането от една година насам. Следователно тези пари влизат обратно в оборот единствено под формата на държавни разходи. Банките купуват емитирани от правителството **ДЦК**, а правителството харчи получените пари. Оттук следват **2** въпроса: **1.** Харчовете на правителството по-

ефективни ли са от харчовете на фирмите получили кредит? **2.** Как точно печелят банките от отпуснатите на правителството кредити, като лихвите по **3-годишните ДЦК са под 1,5%**, а лихвите по депозити са **4%** на година? Та нали основната грижа на банката била за депозитите на хората! Истината е, че чрез депозитите на хората, банките финансират харчовете на властта и то на загуба, а правителството им отговаря с изпълнение на техните искания и законодателни нужди. Оставяме сами да прецените докога може да продължи това и колко е рисково.

Възможността за безболезнена за банката едностранна промяна по условията на вече сключени договори за кредит изкривява оценката за риска, в следствие на което в страната се образува нездраво висок процент на проблемните и необслужвани кредити. Всеки четвърти кредит в България е проблемен според официалната статистика, а измамното спокойствие, което дава чл. **417**, т. **2** от **ГПК** за събиране на вземанията от необслужваните кредити довежда до проблеми още в началната фаза на отпускането на банков кредит. В резултат на това се достига до **23%** лоши кредити, при което ниво испанските, американските и европейските банки фалират – но не и българските. Комбинирано с половинчатия или в доста случаи липсващ контрол от страна на **БНБ**, реалното състояние на банковата ни система остава скрито и неясно. Ако банките имат възможността едностранно да променят вноската Ви, какво ги мотивира да намалят разходите си и да повишават ефективността си? Какво ще им попречи да заработят като пирамиди? Получават пари на **4%** под формата надепозити, дават ги на правителството под **2%**, а на фирмите и гражданите от **8%** до **18%** (таксите отделно). Ако печалбата им спадне или поискат да се продадат по-изгодно, просто вдигат едностранно лихвата и готово. От всеки по малко и се получават над **400 млн.** А факта, че служител „**X**“ не е компетентен и дефакто заблуждава клиентите не е чак такъв проблем. Че интернет банкирането не е добро и че няма нужда от специалист по малък и среден бизнес във всеки клон също може да се преглътне. Та нали можем да си увеличим приходите когато пискаме.

До голяма степен лишаването на кредитополучателите от възможността да се противопоставят достъпно и ефективно на едностранното вдигане на лихви, такси, комисонни, премии и други от страна на банките-кредиторки, доведе до множество принудителни продажби на обезпечения, базирани на претенции от страна на вискателя-банка за недължими суми.

Пример:

Кредитополучателят „**X**“ е изтеглил кредит през **2007** г. при уговорена лихва – **12-месечния Euribor +** твърда надбавка в размер **2,34%** (което съгласно равнищата на **Euribor** за **2007** г. се е равнявало към онзи период приблизително на **7,000%**).

До **2009** г. банката коректно изчислява дължимата лихва по гореописаната формула съгласно договора. В един момент обаче банката променя едностранно условията по механизма за изчисляване на лихвата, като премахва променливата компонента **Euribor** на **БЛП** на банката или си включва „премия“. Дължимата лихва след тази промяна септември **2013** г. остава **7,000%**.

На пръв поглед всичко е наред, само че сборът на **12-месечния Euribor +** уговорената твърда надбавка в размер **2,34%** към септември **2013** г. е **2,883%**. Разликата идва от променливата величина в уравнението. За периода **2007-2013** г. **12-месечният Euribor** е понижен от **4,500%** до **0,540%** – което е разлика приблизително от **800%**.

Euribor (от английски – „Euro Interbank Offered Rate“ или „Равнища на междубанковото предлагане“) е средното лихвено равнище, при което банките в еврозоната си разменят срочни депозити в евро. Една банка-кредитор не може да влияе върху неговата цена в своя полза така, както би могла да влияе върху определяния от нея вътрешен банков лихвен процент.

В така представената реална ситуация кредитополучателят „X“ е длъжен да внася над **100%** от първоначално договореното с кредитора. В случай, че реши да плаща толкова, колкото е отразено в сключения от него договор, кредиторът съгласно чл. **417**, т. **2**, хипотеза **3** от **ГПК** може да обяви кредита за предсрочно изискуем и да пристъпи към принудително изпълнение на обезпечението. Така описаният случай е масова практика в страната ни, като същото е отразено в мащабно изследване на **Комисия за защита на потребителите (КЗП) от края на 2012 г.**, от което става ясно, че **24** от общо **25** търговски банки в страната системно прилагат едностранна промяна по условията на договорите със своите клиенти и по този начин се облагодетелстват неправомерно.

Неравнопоставеността между клиент и банка-кредитор (която върху всичко това е защитена и със закона, даващ ѝ права като на държавата) води към недвусмисленото заключение, че гласуваният през **2007 г.** текст от **ГПК** е лобистки.

Приемането на подобни норми, некореспондиращи с Конституцията и изравняващи едни частноправни субекти (каквито са търговските банки) с държавата и общините, води до понижаване в доверието към институциите в страната и предразполага гражданите да отстояват правата си в търсене на справедливост по неприсъщи за едно цивилизовано общество начини – какъвто беше случаят с разстрела на **23.09.2013 г.** в гр. Бургас на банкерката от „**Уникредит Булбанк**“ **АД**.

Прехвърлянето на товара от кризата изцяло върху изрядните кредитополучатели генерира риск от допълнително увеличаване на неизрядните платци по кредити. Причинноследствената връзка е проста – постоянно намаляващата икономически активна част от население в страната се натоварва с нови и нови тежести, и е логично тя да не успее да издържи на очакваните от нея темпове. Трябва да се вземе предвид и това, че републиканският и местни бюджети разчитат основно на същата тази част от обществото, а всички знаем, че българската държава към момента не произвежда практически нищо и гарантира своето функциониране с кредити. На следващо място – когато длъжникът не може да изплаща своя кредит и е запориран от съдебни изпълнители, как смятаме, че този човек ще потребява и ще плаща останалите си задължения? Къде остава мястото на този човек в обществото? Искаме ли около нас да се увеличават безимотните и просеци хора?...

Представители на банковия сектор наскоро обявиха, че цената на кризата се поема от тях за сметка на печалбите им. Ето обаче какво сочат данните на **БНБ**:

Година	Приходи от лихви по кредити	Разходи за лихви по депозити	Печалба
2008 г.	2,88	1,24	0,994
2009 г.	3,2	1,49	0,401
2010 г.	3,19	1,4	0,462
2011 г.	3,16	1,38	0,439
2012 г.	3	1,43	0,475
2013 г.	2,84	1,36	0,432

**Данните са към края на август на съответната година в млрд. лв.
Източник: БНБ*

През **2008 г.** – преди осезаемо да се усетят последствията на „Световната финансова криза“ и докато още кредитирането беше в апогея си, банковият сектор е генерирал приходи от лихви в размер на **2,88 млрд. лв.** за периода до края на месец август. За този период нивата на проблемните кредити са около **10%**. За същия период през **2013 г.** приходите от лихви в банковия сектор възлизат на **2,84 млрд. лв.** За този период обаче нивата на проблемните кредити вече надвишават **25%**! Поставя се въпросът – кой и в какви размери плаща всичките тези лихви, след като приходите се запазват приблизително на същите равнища при ръст на проблемните кредити до два и половина пъти и

намаляване на новите кредити от **2009** г. насам?! Въпросът с истинността на тези данни също е на дневен ред. При положение, че всяка банка може да продаде кредитите на небанкови финансови институции, кой може да гарантира, че проблемните кредити са само **25%**. Освен това ако ги обяви за проблемни банката трябва да задели допълнително капитал затова, че е отпуснала лош кредит в размер на до **100%** от размера на кредита, върху който капитал не се плаща дивидент или лихва. Близко до вижданията и разбиранията на всеки човек е тогава и схващането, че тези кредити ще се скрият. Ако **БНБ** толерира така нареченото „сенчесто банкиране“ и дори не говори за него, то тогава защо да обявявам доброволно всичките си лоши кредити и да заделям за тях резерви? И това се прави. Междувременно основните референтни лихвени проценти (които отговарят на оценката за икономическото равнище и риска в кредитирането) са се понижили в порядъка на **800%** до **2013** г. в сравнение с равницата през **2007** г.: **Euribor** за **2007** г. се равнява на **4,50%**, а за **2013** г. достига до **0,54%**; **Софибор** за **2007** г. се равнява на **4,15%**, а за **2013** г. достига до **1,15%**. Въпреки това драматично понижение на референтните лихвени проценти (което трябва да съответства на понижаване цената на кредита в съответствие с понижаването на темповете на икономическия растеж) нивата на печалбите на банките – благодарение на редица едностранни изменения на условията по договорите – се запазват приблизително същите, при това – извлечени от все по-малък брой изрядни платци.

Изключително неприемливо изглежда твърдението, че цената на кризата се плаща от банковата индустрия. Всъщност никой и не очаква тази цена да бъде платена от нея – очакванията са държавата да реши въпроса с равнопоставеността пред закона, което ще доведе и до пазарно (а не монополно) поведение, създаващо основателно усещане за липса на справедливост и водещо да саморазправа с оръжие и смъртни случаи (на което станахме свидетели съвсем скоро...)